

NEBOJŠA ŠARKIĆ,
MLADEN NIKOLIĆ

OGRANIČENJA U POSTUPKU IZVRŠENJA SUDSKIH ODLUKA

U V O D

Izvršni postupak je u osnovi dvostranački postupak u kome izvršni poverilac na osnovu izvršne isprave realizuje određeno pravo prema izvršnom dužniku. Izvršni poverilac je u ovom postupku »jači u pravu« jer je njegovo pravo već utvrđeno sudskom odlukom ili poravnanjem. Stoga je osnovni cilj izvršnog postupka da u najkraćem mogućem roku, sa namanje troškova, ostvari svoj cilj, te dovede do namirenja poverioca.

U toku izvršnog postupka učešće mogu uzeti i treća lica ali su osnovni ciljevi izvršnog postupka i prema njima isti.

Ovako postavljeni ciljevi izvršnog postupka ne smeju se ostvarivati na štetu dužnika ili trećih lica. Zbog toga teorija izvršnog prava stalno insistira na uravnoteženom odnosu procesnog položaja poverioca i dužnika. To nadalje podrazumeva brojna ograničenja u postupku izvršenja. Ova ograničenja možemo tretirati bilo kroz organizacionu formu (uređivanje vremena i načina sprovođenja izvršenja), bilo u vidu obima sprovođenja izvršenja (uređivanje i nabranje stvari ili prava na kojima se izvršenje ne može sprovesti).

U našoj pravnoj istoriji poznajemo četiri celovita zakona o izvršnom postupku. Prvi je donet u Kraljevini Jugoslaviji 1930. godine. Nakon Drugog svets-

Dr Nebojša Šarkić, profesor Fakulteta za poslovno pravo.
Mladen Nikolić, sudija Trgovinskog suda u Beogradu.

kog rata do 1978. godine su se primanjivala tzv. pravna pravila, a potom su doneta tri zakona o izvršnom postupku i to: 1978, 2000. i 2004. godine.

Sva četiri zakona, a naročito tri poslednja, imaju veoma sličnu osnovnu strukturu. Oblast koja se možda najviše razlikuje od zakona do zakona je upravo oblast ograničavanja sprovođenja izvršenja. Pitanje ograničavanja ograničenja spada u kategoriju pravno-političkih pitanja, te se odnos zakonodavca prema ovom pitanju odražava kroz smanjivanje ili povećavanje određenih ograničenja.

Zakon iz 1930. godine, kao osnovno pravilo, postavio je pravilo materijalne izvršnosti izvršnog naslova. To znači: da se izvršenje ne sme dozvoliti pre nego što se utvrdi dospelost tražbine i pre nego što protekne rok koji je u izvršnom naslovu određen za dužnikovu činidbu. Isti zakon u poglavlju: dopustivost i ograničenja izvršenja razlikuje: nedopuštena izvršenja, opšta ograničenja izvršenja, ograničenja izvršenja prinudnom upravo ili prinudnom dražbom, ograničenje izvršenja osnivanjem prinudnog založnog prava, ograničenje izvršenja na pokretnoj imovini, ograničenje izvršenja na novčanim tražbinama, ograničenje izvršenja radi obezbeđenja, ograničenje privremenih naredaba, te obustavu ograničenja i odlaganje izvršenja. Zakon se odlikuje detaljnim nabrojanjem ograničenja izvršenja i karakterišu ga brojne zabrane i detaljan opis istih.

Zakon koji je donet 1978. godine, donet je u tadašnjoj SFRJ pod ideološkim konceptom socijalističkog-samoupravnog društva. Tvorcima teksta hvalili su se socijalističkim humanizmom koji je jako pogodovao dužnicima jer je postojao izuzetno veliki broj ograničenja i u postupanju ali i u obimu. Tadašnja rešenja veoma su kritikovana jer je bilo izuzetno teško sprovesti izvršenje. Takođe, društvena svojina je bila favorizovana i sprovođenje prema korisnicima društvene svojine je bilo izuzetno otežano.

Bez ikakve stručne pripreme i bez ikakve naučne provere 2000. godine donet je zakon koji je radikalno izmenio ove odredbe i sveo na minimum ograničenja u postupku izvršnog postupka.

Zakonodavac se objektivno potrudio, a čini se i uspeo, da umnogome popravi tekst iz 2000. godine donošenjem novog Zakona o izvršnom postupku. Ovaj tekst je svakako uravnoteženija varijanta u odnosu na prethodna dva. Ipak, čini se da je najslabija karika nedostatak sistemskog rešenja obima zaštite dužnika. Nabrojanje ograničenja prava ili predmeta, na kojima se ne može sprovesti izvršenje, nije dovoljno precizno. Ne postoji nijedan objektivizirani kriterijum koji govori o tome. Tako na primer, nije svedjedno da li se radi o brdsko-planinskim ili ravničarskim poljoprivrednim domaćinstvima kada govorimo o obimu zaštite radi ostavljanja minimuma za egzistenciju. Zakonodavac ne predviđa ni objektivizirane kriterijume kod zarada, jer sigurno da nije isto da li će se jedna trećina zarade napr. ostaviti dužniku koji živi sam, ili ukoliko ima četvoro maloletne dece koje izdržava.

Izvršni dužnik protiv koga je doneto rešenje o izvršenju može pobijati to rešenje iz svih razloga, koji sprečavaju izvršenje i ti razlozi se tiču izvršne isprave na osnovu koje je određeno izvršenje (nije izvršna isprava koja je predviđena zakonom, odluka nije postala izvršna, ukinuta je potvrda izvršnosti ...) potraživanja (izmirena je izvršena kompenzacija) izvršnog poverioca (nije lice iz izvršne isprave, potraživanje nije prešlo na izvršnog poverioca), ali i iz razloga da je izvršenje određeno na stvarima, novčanom potraživanju i drugim pravima koji su izuzeti iz izvršenja, odnosno na kojima je mogućnost izvršenja ograničena. Navedeni razlozi postoje u izvršnom postupku kako bise zaštitili opšti društveni i državni interesi, tako i ličnost i egzistencija izvršnog dužnika, fizičkog lica i njegove porodice.

Postoje određena dobra, stvari i prava koja se izuzimaju iz izvršenja (na njima se ni u kom obimu ne može sprovesti izvršenje) odnosno neka na kojima je izvršenje ograničeno.

U ovome radu iznećemo osnovnu problematiku iz ove oblasti.

Obim izvršenja i obezbeđenja

Izvršni poverilac disponira vrstom sredstva izvršenja i predmetom na kome će se sprovesti izvršenje i dužan je da to naznači u predlogu za izvršenje odnosno obezbeđenje, stim što je njegovo pravo da predloži i više sredstava izvršenja odnosno više predmeta na kojima će biti sprovedena izvršenja.

Odredbe stava 2. i stava 5. člana 8. ZIP su povezane i osnova su principa da izvršnom poveriocu u izvršnom postupku ne može pripasti više od onoga što mu je dosuđeno izvršnom ispravom. Iz tih razloga upravo sud na predlog stranke može ograničiti izvršenje, odnosno obezbeđenje samo na neka ili jedno sredstvo izvršenja ili na jedan ili manje predmeta izvršenja od onih koji su navedeni u predlogu u situaciji kada oceni da su dovoljni da se namiri potraživanje izvršnog poverioca. Promena sredstva izvršenja će se u praksi najčešće odrediti na predlog izvršnog dužnika, a predlog bi bio osnovan u situaciji kada izvršni dužnik predloži sredstvo izvršenja kojim bi izvršni poverilac u potpunosti namirio svoja potraživanja, stim što se takav predlog može staviti do otpočinjanja sprovođenja izvršenja, a to je situacija kada se kod popisa plenidbe i prodaje pokretnih stvari izvrši radnja popisa, ili kod izvršenja na računu zapleni bilo koji novčani iznos sa računa izvršnog dužnika, odnosno ako je u pitanju zarada izvršnog dužnika ako se zapleni bilo koji novčani iznos od zarade izvršnog dužnika.

Rok za stranke kojim predlažu ograničenje više sredstava odnosno više predmeta izvršenja je prekluzivan i istovetan je sa rokom u kome se može izjaviti žalba na rešenje o izvršenju (tri dana od dana prijema rešenja o izvršenju).

U okviru svojih osnovnih odredbi zakon kao imperativ utvrđuje da će se izvršenje radi ostvarenja novčanog potraživanja i obezbeđenja takvog potraživanja odrediti i sprovesti u obimu koji je potreban za namirenje, odnosno obezbeđenje potraživanja. To znači da se prilikom dozvole izvršenja, kao i u toku čitavog postupka, mora voditi računa o tome da se postupak izvršenja odnosno obezbeđenja sprovodi samo u obimu koji je neophodan za namirenje izvršnog poverioca u pogledu glavnog duga, eventualnih kamata, troškova izvršnog postupka, što obavezuje sud da aktivno učestvuje u postupku izvršenja i donošenja odluke, usvajanje i odbijanje pojedinih zahteva izvršnog poverioca, vodi računa i o zaštiti interesa izvršnog dužnika. Sud neće dozvoliti nesrazmerno izvršenje i obezbeđenje radi namirenja.

Sredstva i predmeti izvršenja

Sredstva izvršenja određuju se samo povodom namirenja novčanog potraživanja i taksativno su nabrojana, te osim sredstava predviđenih ovom odredbom zakona druga sredstva se ne mogu odrediti u sudskom izvršnom postupku. Novina jeste prodaja akcija i prodaja udela u preduzeću, dok je u uvodne odredbe zakona uneto kao sredstvo i prenos potraživanja za predaju pokretnih stvari ili nepokretnosti, a reč je o sredstvu koje je postojalo i u odredbama ranijih zakona o izvršnom postupku (»Službeni list SFRJ«, br. 20/78 sa svim kasnijim izmenama ovog zakona kao i ZIP – »Službeni list SRJ«, br. 28/00), samo što se sada unose i odredbe člana koji propisuje koja su to sredstva izvršenja radi ostvarenja novčanog potraživanja, u delu zakona koji sadrži uvodne odredbe u postupku izvršenja.

U pogledu predmeta izvršenja zakon se koristi negativnom definicijom, s obzirom na to da je posebnim odredbama detaljnije razrađeno koji su predmeti izuzeti iz izvršenja a na kojima je izvršenje ograničeno. Stoga se svi predmeti koji nisu obuhvaćeni ovim izuzecima smatraju predmetima izvršenja radi namirenja novčanog potraživanja i nad njima može biti sprovedeno izvršenje.

Ipak je zakonodavac u uvodne odredbe uneo i taksativno naveo da tražbine po osnovu poreza i drugih javnih obaveza ne mogu biti predmet izvršenja kao da to ne mogu biti objekti, oružje i oprema namenjeni odbrani i bezbednosti države, i cilj je da se ovim odredbama štite osnovi bezbednosti jedne države.

Odredba iz stava 8. štiti izvršnog poverioca u smislu da drugi propisi ne mogu imati retroaktivno dejstvo u odnosu na pravo izvršnog poverioca u pogledu predmeta izvršenja, jer se to pravo izvršnog poverioca ceni prema okolnostima u vreme podnošenja predloga za izvršenje.

Vreme izvršenja

Dosledno primenjujući jedno od osnovnih načela zaštite izvršnog dužnika, zakon utvrđuje obavezu suda da sprovodi izvršenje samo u vreme kada je pogodno i za izvršnog dužnika.

Obuhvata vreme od 7 do 22 sata, a ne označava vreme u meteorološkom smislu reči, s tim da je 7,30 vreme koje se poklapa sa sadašnjim početkom radnog vremena u sudu.

Zakon ostavlja mogućnost sudu, da procenjujući hitnost slučaja, zaključkom odredi i drugo vreme izvršenja, a to znači i u toku noći ili neradnim danom.

U praksi su to prevashodno predmeti oko zaštite državnih prava, uključujući električnu energiju, vodu, useljenje ili iseljenje iz stana ili drugi sporovi vezani za obezbeđivanje neophodnih normalnih uslova stanovanja i življenja.

Druga grupa sporova vezana je za porodične odnose, pre svega za zaštitu maloletnog deteta (obezbeđivanje viđenja deteta, oduzimanje deteta kada su mu zdravlje ili psihofizički razvitek ugroženi).

U ovoj grupi predmeta su svi drugi slučajevi kada se na osnovu utvrđenog činjeničnog stanja i slobodnog sudijskog uverenja stekne utisak da izvršni dužnik izbegava sprovođenje izvršenja, da svojim radnjama ili ponašanjem onemogućava sudskog izvršitelja u izvršenju njegove obaveze, kada postoji mogućnost da predmet izvršenja bude uništen, otuđen ili sakriven i u svim drugim slučajevima kada to sud proceni kao nužno.

Zakon se koristi terminom opasnost usled odlaganja, koji se može tumačiti veoma široko što podrazumeva sve slučajeve koje smo pomenuli, a i druge slučajeve u kojima bi se bitnije oštetila prava izvršnog poverioca ili otežao postupak izvršenja.

Postupanje sudskog izvršitelja

Sudski izvršitelj koji sprovodi izvršenje ima obavezu da u toku čitavog postupka vodi računa o dostojanstvu ličnosti izvršnog dužnika i članova njegove porodice, te da izvršenje sprovodi na način koji će biti za izvršnog dužnika najbezbolniji, a u granicama mogućnosti za sprovođenje. Zakon je predvideo obavezu sudskog izvršitelja da prilikom pretraživanja stana ili pregledanja stvari izvršnog dužnika u stanu, postupka obazrivo, sa potrebnom pažnjom, ceneći ličnost i dostojanstvo izvršnog dužnika. Sudski izvršitelji treba da budu dobro obučeni za obavljanje ovih veoma delikatnih i specifičnih poslova. Zakon je takođe predvideo obavezu za svog izvršioca na maksimalno oprezno ponašanje i

korektan odnos i onda kada izvrši pretres odela koje na sebi nosi izvršni dužnik i njegovih ličnih stvari, što podrazumeva korektan odnos, bez ikakvih fizičkih kontakata ili grubosti. To se odnosi i na članove porodičnog domaćinstva. Zakon nije predvideo obavezu da pregledanje odela vrši lice istog pola pošto ovde nije reč o klasičnom pretresanju ličnosti, već samo o pregledanju stvari, dokumenata ili novca koji izvršni dužnik eventualno nosi sa sobom. Budući da se predmeti ili stvari od vrednosti obično drže u tašni, novčaniku ili džepovima, utvrđivanje se može ostvariti i bez direktnog fizičkog kontakta.

Po našem mišljenju, u slučaju osnovane sumnje da je izvršni dužnik sakrio neku od stvari ili vrednosti koje su predmet izvršenja, lični pretres bi moglo da vrši samo lice istog pola, uz prethodno dobijeni zaključak.

Pretresanju ili pregledu stana i drugim postupanjima u stanu izvršnog dužnika, kada nisu prisutni ni izvršni dužnik ili njegov punomoćnik, odnosno zakonski zastupnik, ili odrasli član njegovog porodičnog domaćinstva, moraju prisustvovati dva punoletna građanina. Zakon nije predvideo nikakve bliže odredbe o tome ko može biti svedok prilikom ovih radnji sudskog izvršitelja, ali, po zakonskoj formulaciji, to ne mogu biti lica koja su nosioci prava i obaveza iz izvršnog postupka, izvršni poverilac, njegov punomoćnik, »treće lice iz izvršnog postupka« radnici SUP-a koji pomažu prilikom sprovođenja izvršenja niti drugo službeno lice, već svedok mora biti iz redova građana, komisija iz zgrade ili slučajni prolaznik.

Identična obaveza suda za postupanje na terenu uz prisustvo svedoka utvrđeno je i u svim slučajevima otvaranja zaključane prostorije kada izvršni dužnik nije prisutan ili neće da otvori, pa se otvaranje vrši nasilno. To se može činiti radi popisa i plenidbe stvari, oduzimanje stvari, ispražnjenje prostorija, useljenje ili iseljenje iz stana. Zakon ovde nesumnjivo štiti izvršnog dužnika od eventualnih zloupotreba suda ili prekoračenja ovlašćenja sudskog izvršitelja; zakon na taj način zaštićuje sud i sudskog izvršioca, od eventualnih naknadnih prigovora izvršnog dužnika da je u toku postupanja došlo do nepravilnosti, prekoračenja ovlašćenja, nestanka stvari ili oduzimanja stvari koje nisu predviđene, oštećenja imovine i sl.

Sudski izvršitelj je ovlašćen da otvori prostoriju u prisustvu dva punoletna građanina. Naravno, da će po nalogu sudskog izvršitelja to najčešće uraditi stručno lice (bravar), koga je agažovao izvršni poverilac, popisao i oduzeće (ako su ispunjeni uslovi) pokretne stvari iz prostorije izvršnog dužnika, ostaviti potvrdu da je sud u izvršnom postupku popisao i oduzeo pokretne stvari, zatim će se prostorija zaključati, a na vidnom mestu (ulaznim vratima) ostaviti pismeno obaveštenje izvršnom dužniku da se ključevi od ulaznih vrata prostorije (stana) nalaze u sudu, da ih može preuzeti.

Može se postaviti pitanje da li se na ovaj način za jedan period izvršni dužnik lišava poseda na prostoriji (stan)? Faktički se lišava, ali u radnjama sudskog izvršitelja nema protivpravnosti, te nema ni elemenata oduzimanja poseda – državine izvršnom dužniku. Jasno je da sudski izvršitelj preduzima, kao službeno lice zaposleno u sudu, radnje na koje je ovlašćen po zakonu. Sve je ustanovljeno da bi se sprečio izvršni dužnik da svojim ponašanjem odnosno zloupotrebama sprečava sprovođenje pojedinih izvršnih radnji.

Izuzimanje od izvršenja

U cilju zaštite opšte društvenih i državnih interesa od izvršenja su izuzete stvari koje su izvan prometa. To su, pre svega, prirodna bogatstva: rudna bogatstva (dok nisu izvađena iz zemlje) izvori, reke, jezera itd. Iz istih razloga od izvršenja su izuzeti objekti, oružje i oprema namenjeni odbrani i bezbednosti države. Reč je kako o objektima, oružju i opremi vojske SCG, tako i MUP-a Srbije i BIA-e. To su slučajevi kada se država pojavljuje kao izvršni dužnik i možemo primetiti da novčana sredstva namenjena u navedene svrhe nisu izuzeta od izvršenja.

Potraživanja koje država ili jedinica lokalne samouprave ima prema nekom licu (pravnom ili fizičkom) po osnovu poreza ili drugih javnih obaveza, takode su izuzeta od izvršenja ali samo do momenta dok ta potraživanja ne budu realizovana. Od trenutka kada ta potraživanja država ili jedinica lokalne samouprave naplati (kada »legnu« na račun) ta novčana sredstva višu nisu izuzeta od izvršenja.

Poseban vid izuzimanja od izvršenja postoji u slučaju kada se kao izvršni dužnik pred našim sudom pojavljuje strana država ili međunarodna organizacija (Crveni krst, OEBS, UNHCR....) i to u pogledu imovine koja se nalazi na teritoriji Republike Srbije. U ovim slučajevima pre dozvole izvršenja sud mora pribaviti saglasnost nadležnog organa – Ministarstva pravde, osim u slučaju da je strana država ili međunarodna organizacija izričito pristala na izvršenje, odnosno obezbeđenje. Razlozi leže u poštovanju odredbi međunarodnog javnog prava i Konvencija.

Zakon o izvršnom postupku ne definiše bliže pokretne stvari. Odredbom člana 70. zakon definiše koje stvari ne mogu biti predmet izvršenja, striktno poštujući socijalni i humani momenat.

Tačkom 1. nabrojane su stvari neophodne za izvršnog dužnika i članove njegove porodice, s tim što se ne određuje bliže njihov obim ni količina, nego je na sudu da u konkretnom slučaju proceni i odluči koje stvari mogu biti predmet izvršenja. Sve ono što je izvan neophodnog za izvršnog dužnika i članove njegovog domaćinstva za normalan i uobičajeni život može biti predmet izvršenja. To

npr. znači da većinom stilski nameštaj koji izvršni dužnik poseduje u svom domaćinstvu, pored uobičajenog nameštaja koji koristi recimo u dnevnoj sobi i trpezariji, može biti predmet izvršenja, takode se to odnosi i na televizor, videorekorder, muzičke linije, umetničke slike, jer isti nisu neophodni za jedan uobičajeni i normalan život jednog domaćinstva, kao i što može biti i predmet izvršenja drugi štednjak ili frižider ukoliko izvršni dužnik već poseduje jedan.

Uopšte, stvari pod tačkama 1, 2. i 3. su one stvari koje zadovoljavaju neophodni minimum potreba za život izvršnog dužnika i članova njegovog domaćinstva.

Zakon izuzima od izvršenja i brojne predmete vezane za ličnost izvršnog dužnika, kao što su odlikovanja, ordeni, medalje, ratne spomenice, lična pisma, rukopisi, porodične slike. I u ovakvim slučajevima sud mora postupati veoma pažljivo. S jedne strane mora da štiti izvršnog poverioca, ali ne sme narušiti dostojanstvo izvršnog dužnika.

Sud mora utvrditi da li je izvršni dužnik nosilac nekog odlikovanja da bi odlučio o tome da li je zaista izuzeto od izvršenja. Umetnička slika koja predstavlja portret može biti izuzeta samo kada je reč o portretu izvršnog dužnika ili nekog od članova njegove porodice. Zakon ovde ne određuje pojam porodice, pa je pitanje da li su porodične slike (portreti) izuzeti od izvršenja kada su u pitanju dalja sredstva, i do kog stepena. Po našem mišljenju moraju se koristiti opšte prihvaćeni pojmovi porodice, ali u širem smislu, pa bi tako iz izvršenja bile izuzete umetničke slike predaka u direktnoj liniji i drugih bliskih srodnika (deca, roditelji, bračni drug, braća i sestre i sl.). Zakon izuzima od izvršenja i sva pomagala za invalide i druga lica sa telesnim nedostacima koja su data na osnovu propisa i koja se nabave, a neophodna su im za obavljanje životnih funkcija. Ovoj kategoriji pripadaju i namenska putnička vozila (prilagođena za invalide), ortopedska pomagala, slušni aparati ili pojačivači za sluh, naočare, aparati za dijalizu i druga medicinska ili tehnička pomagala koja su neophodna i vezana za obavljanje životnih funkcija izvršnog dužnika. Međutim, razni oblici lampi za kvarcovanje ili druga medicinska tehnička pomagala koja služe za održavanje kondicije, poboljšanje estetskog izgleda i sl. nisu izuzeta od izvršenja.

Dosledno poštujući ustavna načela zaštite tajnosti poštanskih pošiljki, zakon ih izuzima od izvršenja, kao i novčane doznake, pre nego što su uručene izvršnom dužniku i pre nego što se on upozna sa njihovom sadržinom. Na ovakav način zakon sprečava mogućnost nasilnog otvaranja poštanskih doznaka i pošiljki ili zloupotrebu suda a na uštrb prava izvršnog dužnika. Novac koji je poslat poštanskom doznakom, paket ili druga pošiljka, moraju, dakle, biti uručeni dužniku, da se on upozna s njima (da pročita pisma ili poruku na novčanoj doznaci), a tek nakon toga mogu biti predmet izvršenja, pod uslovom da nisu u nekoj

od podkategorija koje su izuzete od izvršenja (lična pisma, novčani iznos u obimu koji ne može biti predmet izvršenja).

U izvršnom postupku mogu se pleniti pokretne stvari ukoliko izvršni dužnik ima više stvari iste vrste i iste namene.

»U izvršenju na pokretnim stvarima sud je zaplenio zamrzivač u stanu dužnika jer je u stanu našao dva zamrzivača, te sprovođenje izvršenja na ovoj stvari nije u suprotnosti sa odredbom člana 71. ZIP. Sud je stao na stanovište da se stvari ne nabrajaju po količini već samo po vrsti«. (IV opštinski sud u Beogradu, I. II 779/84).

Predmet popisa

Moguće je popisati sve stvari izvršnog dužnika koje su u njegovoj državi ili državi izvršnog poverioca, izuzev stvari koje su naznačene u članu 70. ZIP.

Postoji prozumnica svojine izvršnog dužnika na stvarima koje su u njegovom posedu.

Ako su popisane stvari, koje su stvari trećih lica, pravo je tih lica da se obrate sudu i obaveste sud da su popisane njihove stvari, a koje su bile samo u državi izvršnog dužnika. Najčešće će to treće lice učiniti prigovorom, povodom koga može biti upućeno na parnicu, ili može zahtevati otklanjanje nepravilnosti koje je sudski izvršitelj učinio prilikom sprovođenja izvršenja. Ako je zahtev trećeg lica osnovan, sud će izvršeni popis staviti van snage. Karakterističan je primer kada se izvrši popis pokretnih stvari u prostorijama izvršnog dužnika, koji se bavi skladištenjem pokretnih stvari. Tada se u stvari popišu stvari koje su svojina lica koje su te stvari predale na skladištenje izvršnom dužniku koji se bavi tom delatnošću, a što se lako dokazuje prezentiranjem isprave – skladišnice.

Ukoliko pak treće lice u državi ima stvari izvršnog dužnika (npr. u stanu na kome je vlasnik treće lice nalaze se stvari izvršnog dužnika, s tim što treće lice i koristi taj stan) potreban je pristanak tog lica da bi se izvršio popis pokretnih stvari. To podrazumeva da sudski izvršitelj ne može ući u stan trećeg lica bez njegovog izričitog pristanka. U slučaju da nema pristanka trećeg lica na predlog izvršnog poverioca, zaključkom se prenosi pravo izvršnog dužnika na predaju stvari na izvršnog poverioca po pravilima iz člana 166. do 172. ZIP-a.

To znači da će na osnovu tog zaključka, ako treće lice ne bude voljno da preda stvari, izvršni poverilac pokrenuti parnicu protiv trećeg lica sa zahtevom za predaju tih stvari i u toj parnici eventualno izdejstvovati izvršni naslov prema trećim licima.

Novina je (i to dobra) da se za potrebe popisa pretpostavlja suvlasništvo bračnih drugova na svim pokretnim stvarima u njihovoj kući, stanu ili poslovnoj prostoriji i da to znači da se popis obavlja bez saglasnosti drugog bračnog druga.

Obim popisa

Sud je obavezan da prilikom popisa stvari vodi računa o obimu izvršenja u srazmeri potraživanja izvršnog poverioca i popisanih stvari. Dakle, na osnovu postupka koji je predviđen u ZIP-u (član 80), stvari se prethodno procenjuju, pa na osnovu njihove vrednosti i uvršćuju u krug predmeta izvršenja. Sud, prema tome, ne sme da popiše više stvari čija će vrednost premašiti dug. Pri popisivanju stvari sud ima obavezu da vodi računa o primedbama stranaka ili trećih lica, kao i o tome koje će se stvari najlakše prodati, odnosno o postojanju eventualnih prava koja bi sprečavala izvršenje. Tako će sud uvek popisati stvar koja nije sporna u pogledu vlasništva (ne postoje prigovori trećih lica), stvar koja nije sporna u pogledu mogućnosti za izvršenje (nije među stvarima koje su izuzete od izvršenja po članu 70), kao i stvar čija vrednost nije sporna (nema prigovora na procenu vrednosti).

Sud, dakle, nije vezan za predlog izvršnog poverioca za popis i procenu stvari ako je reč o namirenju novčanog potraživanja, za razliku od situacije kada se od izvršnog dužnika oduzima određena stvar, kada izvršna isprava glasi na obavezu predaje stvari.

Sud u toku postupka može da odredi izvršenje na drugom predmetu, a na onom koji je u predlogu izvršnog poverioca ili koji je čak i popisao u postupku sprovođenja izvršenja, ako za to postoje razlozi u pogledu nesrazmere između vrednosti tog predmeta i iznosa potraživanja, ako se po žalbi utvrdi da je stvar izuzeta od izvršenja ili da nije vlasništvo izvršnog dužnika, odnosno ako se utvrdi da će se popisom i prodajom druge stvari lakše namiriti izvršni poverilac.

Da ne bi došlo do znatnije nesrazmere između vrednosti popisanih predmeta i iznosa potraživanja moraju se svakako uzeti u obzir sva potraživanja izvršnog poverioca – troškovi prethodnog postupka u kome je doneta izvršna isprava, troškovi izvršnog postupka, kao i kamata na glavni dug, a ne samo iznos glavnog duga.

Dejstvo popisa

Izvršni poverilac po čijem je predlogu izvršen popis stvari izvršnog dužnika, stiče sudsko založno pravo na popisanim stvarima, odnosno prava da se prvenstveno namiri iz popisanih stvari. Da li će se izvršni poverilac sam namiriti iz popisanih stvari zavisi od toga da li ima još izvršnih poverilaca na čiji je zahtev izvršen popis stvari. Ako ih ima, tada svi stiču sudsko založno pravo na popisanim stvarima, red prvenstva zavisi od dana kada je predlog za izvršenje primljen u sud. Iz prodate stvari najpre se namiruju izvršni poverioci koji su prvi stekli

sudsko založno pravo na stvari, a zatim ostali – onim redom koji su to pravo stekli, sve dok se ne namire svi izvršni poverioci (ako je to moguće iz popisanih stvari). Ako izvršni poverilac ima isti red prvenstva prema sticanju založnog prava iz prodate stvari, namiriće se srazmerno visini svojih tražbina odnosno potraživanja.

Odlučni momenat za sticanje sudskog založnog prava je momenat kada sudski izvršitelj potpiše zapisnik o popisu pokretne stvari. Pojam »Sudsko založno pravo« je nov i unet je zbog toga da bi se razgraničio od založnog prava koje se stiče registracijom u smislu člana 76. ZIP.

Nejasno je kako će i na osnovu kojih saznanja sudija moći da proceni osnovanost zahteva stranaka za izmenu popisa. Ako će sudija povodom takvih predloga morati da izlazi na lice mesta (što bi po našem mišljenju bilo neophodno), onda će to biti dodatna obaveza sudije u izvršnom postupku, a s obzirom na broj sudija koji postupaju u toj materiji i broj predmeta u kojima se kao sredstvo izvršenja pojavljuje popis, procena i prodaja pokretnih stvari, to neće biti lako izvodljivo. Naravno, praksa će pokazati koliko će biti ovakvih zahteva.

U slučaju postavljanja zahteva za izmenu popisa, pomera se momenat sticanja založnog prava u korist izvršnog poverioca te se ovaj momenat poklapa sa donošenjem zaključka od strane sudije osim u situaciji kada sudija donese odluku da se određene stvari brisu iz popisa.

Registracija i publicitet sudskog založnog prava

Agencija za privredne registre od 15. 08. 2005. g. započela je upis založnog prava na pokretnim stvarima u odgovarajući registar, čime se značajno poboljšava položaj izvršnog poverioca u postupku izvršenja na pokretnim stvarima.

Ono što je značajno i što je suština registracije jeste da momentom registracije sudskog založnog prava u korist izvršnog poverioca, to pravo počinje da dejstvuje prema svima, dakle i prema trećim licima koja se više ne mogu pozivati da za ovo pravo nisu znala, a kao posledica svega jeste pravo izvršnog poverioca da se namiri iz ove popisane stvari na kojoj je izvršena registracija sudskog založnog prava i pored toga što neko lice nakon registracije osporava svojinu izvršnog dužnika na istoj.

Za slučaj da sud propusti da zatraži registraciju sudskog založnog prava to je ovlašćen da učini izvršni poverilac kome je sud u obavezi da dostavi kopiju zapisnika o popisu odnosno zaključka o izmeni popisa.

Lice za koje se nesporno utvrdi da je uklonilo primerak zapisnika o popisu stvari odnosno oznake da su stvari popisane podleže novčanom kažnjavanju a prema odredbama člana 45. ZIP.

Zabrana raspolaganja popisanim stvarima

Lice koje poseduje popisanu stvar, bio to izvršni poverilac, izvršni dužnik, ili treće lice, ne može bez sudskog naloga, odnosno odobrenja da raspolaže popisanim stvarima, što podrazumeva sve oblike upotrebe popisanih stvari. Kada je reč o stvarima za kućnu upotrebu to podrazumeva potpuno isključenje iz upotrebe (ne mogu se uključivati tehnički aparati i aparati iz domaćinstva). Kad su u pitanju mašine ili druga tehnička sredstva, onda svaki oblik rada ili eksploatacija, izuzev uobičajenog održavanja, koji bi uticao na smanjivanje vrednosti stvari. Ovaj pojam, dakle, podrazumeva svaki vid upotrebe kojim će popisana stvar da se sačuva, odnosno da se sačuva njena stvarna ili upotrebna vrednost (u momentu popisa). U rešenju o izvršenju unosi se zabrana raspolaganja, uz naznaku krivično pravnog pojma odgovornosti za posledice, koji se odnosi na skidanje službenog pečata ili znaka za sve vrste popisanih stvari, a koje su na vidnom mestu obeležene ovakvom zabranom (skidanje nalepnice suda o popisanoj stvari je isto krivično delo skidanje službenog pečata ili znaka).

Samo je sud ovlašćen da odobri raspolaganje odnosno upotrebu popisanim stvarima.

Bezuspešan pokušaj popisa

Kada sud prilikom popisa stvari utvrdi da se u stanu ili prostoriji izvršnog dužnika ne nalazi stvar (ili stvari) koja može ili mogu biti predmet izvršenja (dakle, nisu izuzete od izvršenja) sud je dužan to konstatovati, a kada izvršni poverilac nije bio prisutan, niti njegov punomoćnik ili zastupnik, obavestiće ga pismeno o tome. U roku od 3 meseca od dana saznanja za činjenicu da nisu pronađene stvari, izvršni poverilac može tražiti nastavak izvršenja, ponovnim odlaskom sudskog izvršitelja u stan ili prostoriju dužnika, radi utvrđivanja da li je došlo do promene okolnosti, te da li se može sprovesti izvršenje, ili će izvršni poverilac ukazati na neko drugo mesto (neki drugi stan izvršnog dužnika ili prostor) u kome po saznanju izvršnog poverioca postoje stvari koje mogu biti predmet popisa. U slučaju da izvršni poverilac propusti rok ili se ni prilikom ponovnog popisa ne nađe stvar (ili stvari) koja može biti predmet izvršenja, sud će rešenjem obustaviti izvršenje i protiv ovakvog rešenja može se izjaviti žalba.

Nastavak izvršenja može se tražiti i nakon donetog rešenja o obustavi zbog »nemaštine« ili zbog toga što stvari nisu nađene u stanu dužnika.

Izvršni poverilac može tražiti provođenje izvršenja i preko drugog sredstva izvršenja (na zaradi izvršnog dužnika, te prodajom nepokretnosti izvršnog dužni-

ka i sl.) i bez uticaja činjenice da je doneto rešenje o obustavi iz pomenutih razloga. Na ovakav način izvršni poverilac se štiti od slučajeva kada izvršni dužnik skloni ili otuđi stvari koje mogu biti predmet izvršenja, što bi bilo nepravilno, jer bi se postupak obustavljaio i izvršnom poveriocu uskratilo njegovo pravo iz izvršne isprave.

Novost je novčano kažnjavanje izvršnog dužnika, u situaciji da kada on na poziv suda uskrati informaciju, ili se uopšte ne odazove, o tome gde se nalaze pokretne stvari, a za koje je izvršni poverilac prethodno učinio verovatnim da izvršni dužnik zna gde se nalaze. Ono što će biti problem u praksi i što će prolongirati – odugovlačiti postupak jeste to da se i radi naplate novčane kazne prema izvršnom dužniku mora provesti izvršenje ukoliko ovaj dobrovoljno ne plaća izrečenu kaznu, a to opet podrazumeva da izvršni poverilac opredeli efikasna sredstva izvršenja što, ukoliko bude popis, plenidba i prodaja pokretnih stvari, sve vraća na početak.

Ukazivanje izvršnog poverioca na činjenice koje upućuju na približnu lokaciju pokretnih stvari izvršnog dužnika, mogu biti znak verovatnoće da i izvršni dužnik zna gde se nalaze pokretne stvari.

Izuzimanje od izvršenja pojedinih nepokretnosti

Kao i kod drugih sredstava, odnosno predmeta izvršenja, i kod izvršenja na nepokretnostima postoje nepokretnosti koje su izuzete od izvršenja, odnosno na kojima se izvršenje uopšte ne može sprovesti.

Da bi se izvršni dužnik sa uspehom pozvao na okolnosti da se poljoprivredno zemljište izuzme od izvršenja, potrebna su dva kumulativna uslova: da je njegovo (izvršnog dužnika) zanimanje zemljoradnik, te da površina nepokretnosti, a koja nesporno predstavlja poljoprivredno zemljište, ne prelazi 10 ari.

Odredbom se štiti zemljoradnik, kao i članovi njegovog domaćinstva u smislu ostavljanja jednog minimuma zemljišta iz koga se obrađivanjem može izdržavati izvršni dužnik i članovi domaćinstva.

Ako je reč o naplati novčanog potraživanja izvršnog poverioca ili založnog poverioca koje je na nepokretnosti, a koja je predmet izvršenja prodaje, obezbeđeno ugovornim založnim pravom, izvršni dužnik se ne može pozvati na izuzimanje tog zemljišta od izvršenja.

»Odredba člana 152. ZIP (sada 111. ZIP) nije smetnja da bude predmet izvršenja nepokretna imovina zemljoradnika, na koje je stavljena hipoteka pravnim poslom zemljoradnika i davaoca kredita«. (»Zajednička sednica u Saveznom sudu, 10. 11. 1981. godine«.)

Poseban vid zaštite izvršnog dužnika sastoji se u njegovom pravu da predloži izvršenje na nekoj drugoj nepokretnosti, a ne na onoj koju je predložio izvršni poverilac, odnosno da predloži drugo sredstvo izvršenja i to samo u slučaju ako postoji znatna nesrazmera visine potraživanja izvršnog poverioca i vrednosti nepokretnosti na kojoj je predložena ili određeno izvršenje, te da je vrednost nepokretnosti ili drugo sredstvo izvršenja koja je predložio izvršni dužnik dovoljno da se namiri potraživanje izvršnog poverioca. Ovaj predlog izvršni dužnik može staviti u zakonskom roku od 15 dana od dana kada je izvršen upis rešenja o izvršenju u javnu knjigu. Momenat od kada teče navedeni rok nije najbolje zakonsko rešenje, jer se često dešava da se pre izvrši upis rešenja o izvršenju u javnu knjigu (zabeležba), nego da se rešenje dostavi izvršnom dužniku čime je on onemogućen da u roku predloži promenu nepokretnosti ili sredstva izvršenja. Rok bi trebalo povoljnije odrediti za izvršnog dužnika obzirom da zabeležba rešenja o izvršenju ostaje na snazi na prvobitnoj nepokretnosti svedo namirenja potraživanja izvršnog poverioca i u slučaju usvojenja predloga izvršnog dužnika za promenu nepokretnosti ili sredstva izvršenja.

Službenosti i stvarni tereti

Kada je na nepokretnosti koja je predmet izvršenja upisan teret stvarne službenosti, prodajom nepokretnosti ta službenost ne prestaje. Naime, ako je npr. predmet izvršenja nepokretnost koja je poslužno dobro, prodajom nepokretnosti i dalje ostaje poslužno dobro, a vlasnik poslužnog dobra dalje ima pravo službenosti na poslužnom dobru bez obzira na promenu vlasnika poslužnog dobra.

Prodajom nepokretnosti ne prestaju one lične službenosti i stvarni tereti koji su u zemljišnu knjigu upisani pre nego što je u nju upisana zabeležba rešenja o izvršenju ili založno pravo, već ostaju upisani, a njihovi titulari ih mogu i dalje koristiti na isti način kao i pre prodaje.

Lične službenosti i stvarni tereti koji nisu upisani u zemljišne knjige pre prava založnih poverilaca i lica koja imaju pravo na namirenje prestaju, odnosno gase se prodajom nepokretnosti.

Pravo je izvršnog poverioca da zahteva gašenje i ličnih službenosti koje su upisane u javnoj knjizi i pre prava založnih poverilaca i prava na namirenje izvršnih poverilaca na čiji predlog predloženo izvršenje postoji, samo u slučaju ako ponudi odgovarajuću naknadu i, naravno, ako lice u koju korist je upisana službenost na to pristane.

Nejasno je zašto je iz stava 3. brisan deo odredbe (koji je postojao u ranijim zakonima o izvršnom postupku), da se ostale lične i stvarne službenosti ne brišu

ako tako nešto kupac nepokretnosti i nosilac tih prava ugovore (a što su oni slobodni da učine ako žele).

Sud će posebno voditi računa prilikom utvrđivanja vrednosti nepokretnosti o onim stvarnim službenostima i ličnim službenostima koj se ne gase i ostaju nepokretnosti, to ukazati veštaku da ih ceni i ima u vidu prilikom utvrđenja vrednosti na nepokretnosti, jer je reč o pravima koja će ostati na nepokretnosti i posle prodaje.

Pravo preče kupovine

Nosioci zakonskog prava preče kupovine nepokretnosti koja se prodaje u izvršnom postupku, imaju prvenstvo pred najpovoljnijim ponudiocem, ali to svoje pravo moraju realizovati tako što će odmah po zaključenju nadmetanja izjaviti da nepokretnost kupuju pod istim uslovima kao i najpovoljniji ponudilac. Smatra se da je nosilac prava preče kupovine, koji ne prisustvuje javnom nadmetanju, a uredno je obavešten, nije zainteresovan za korišćenje svog prava preče kupovine, budući da takvom licu sud dostavlja zaključak o prodaji, a svoju zainteresovanost manifestuje dolaskom na javno nadmetanje i davanjem izjave o kupovini nepokretnosti.

Isto važi za lica koja imaju ugovoreno pravo preče kupovine, s tim što je uslov da ga iskoriste da ili ne postoje lica koja imaju zakonsko pravo preče kupovine ili da to pravo nisu koristila.

Pošto se može dogoditi da bude više nosilaca prava preče kupovine, postavlja se pitanje njihovog reda prvenstva, odnosno konkurencije u korišćenju tog prava. Taj redosled je regulisan republičkim propisima o prometu nepokretnosti. Dakle, onaje nosilac prava preče kupovine koji je u republičkom zakonu određen kao prioritetni to svoje pravo ostvaruje pre ostalih, a ako on izjavi da neće koristiti svoje pravo ili ne dode na ročište za prodaju nepokretnosti, posle njega se izjašnjavaju drugi nosioci ovog prava koji su po redosledu pozivanja iza njega. Pitanje je kako će se postupiti ako ima više nosilaca prava preče kupovine istog reda prvenstva kada svi ovi nosioci prava preče kupovine izjave da kupuju nepokretnost, te bi logično rešenje za ovu situaciju bilo da treba obaviti, odnosno nastaviti nadmetanje između njih, pa će najpovoljniji ponudioc između njih biti i kupac nepokretnosti, pri čemu iznos mora biti veći od iznosa koji je prethodno ponudio najpovoljniji ponudilac. Kada se kao nosioci prava preče kupovine pojavljuju suvlasnici, čini nam se da veličina suvlasničkog dela na nepokretnosti ne daje nikakav prioritet, već su svi suvlasnici istog reda prvenstva i izjednačeni u korišćenju ovog prava.

Ko ne može biti kupac

Sva lica koja polažu jemstvo, zatim izvršni poverilac i založni poverilac, pod uslovom iz člana 122. ZIP mogu kupiti nepokretnost na usmenom javnom nadmetanju. Ipak, čak i kad su položili jemstvo, nepokretnost ne mogu kupiti (niti im se može dosuditi) izvršni dužnik, sudija, sudski izvršitelj, kao i sva lica koja su učestvovala u proceni (najčešće sudski veštak). Isto pravilo važi i u slučaju kupovine neposrednom pogodbom. Sud će, ako utvrdi da se takvo lice pojavljuje u postupku prodaje, uskratiti tom licu učešće u nadmetanju, a u slučaju zaključenja ugovora neposrednom pogodbom, takvom licu se neće dosuditi nepokretnost.

Odredbe ZIP-a koje u javnom nadmetanju isključuju izvršnog dužnika kao kupca vlastite stvari, ne proteže se na suvlasnika u postupku civilne deobe nepokretnosti i u toj situaciji i izvršni dužnik koji tu ulogu ima samo procesno, može biti kupac nepokretnosti.

Sud mora po službenoj dužnosti voditi računa da li lice koje učestvuje u postupku javnog nadmetanja, odnosno neposredne pogodbe, i pretenduje da bude kupac nepokretnosti, može steći pravo vlasništva na nepokretnosti po osnovu zakona (pravo reciprociteta u slučaju stranih lica).

Izuzimanje od izvršenja na novčanim potraživanjima

Prilikom izvršenja na novčanim potraživanjima izvršnog dužnika, sud mora voditi računa o brojnim ograničenjima koja su predviđena zakonom. Tako, zakon pravi razliku između dela novčanih sredstava koji je izuzet od izvršenja i dela novčanih sredstava na kojima postoje određena ograničenja kod izvršenja.

Zakon je u devet tačaka pobrojao šta je sve izuzeto od izvršenja. Generalno, za sve ove slučajeve važi da se iznos koji je utvrđen nekim od ovih primanja ne može oduzeti od izvršnog dužnika. To ne znači da je neko lice zbog činjenice da prima zakonsko izdržavanje ili naknadu štete nastale usled narušenog zdravlja i umanjjenja, odnosno gubitka radne sposobnosti, apsolutno zaštićeno od izvršenja po osnovu novčanog potraživanja. Sud neće sprovesti izvršenje na njegovim primanjima po osnovu zakonskog izdržavanja ili naknade štete, ali može sprovesti izvršenje preko tih mesečnih iznosa ne upuštajući se u njihovo poreklo. Ovo važi i za sve druge slučajeve, kao što su npr. primanja za putne troškove i dnevnice.

Prilikom donošenja rešenja o izvršenju na novčanom potraživanju, sud će odrediti izvršenje, s tim što će, ukoliko je unapred upoznat da izvršni dužnik

ostvaruje određene iznose po osnovu jednog od slučaja koji su izuzeti od izvršenja, ograničiti izvršenje tako što će se ono sprovesti preko mesečnih iznosa koji su predviđeni po članu 155. ovog zakona. Ovo može biti sudu poznato tako što će ga sam izvršni poverilac izvestiti o tome u svom predlogu, ili što će održati prethodno ročište radi raspravljanja nekih spornih pitanja. U većini slučajeva, sud će po ovome odlučivati po žalbi izvršnog dužnika, koji može navesti da je deo novčanih sredstava ili kompletan iznos izuzet od izvršenja, a na osnovu člana 155. zakona. U ovim slučajevima, sud će delimično ili u celini usvojiti žalbu izvršnog dužnika i u tom delu ili u celini obustaviti izvršenje.

Kada sud unapred ima saznanje, ili u toku postupka sazna za neku od ovih činjenica, izvršni dužnik nije obavezan da se poziva na činjenicu da je u pitanju primanje po osnovu zakonskog izdržavanja ili neko drugo, pošto su u pitanju slučajevi koji su izuzeti od izvršenja. O tome sud mora voditi računa po službenoj dužnosti.

Po našem shvatanju, **jedino** izričiti **pismeni** pristanak izvršnog dužnika da se sprovođi izvršenje na **novčanom potraživanju** koje je ostvario po nekom od naznačenih slučajeva, može dovesti do sprovođenja izvršenja i na ovim primanjima.

Ukoliko se izvršni dužnik žalbom pozove na činjenicu da je iznos novca izuzet od izvršenja, sud će utvrditi o kojim se ukupnom novčanom iznosu radi, pa će deo iznosa koji pripada izvršnom dužniku (npr. po osnovu socijalne pomoći) izuzeti od izvršenja. Ukoliko izvršni dužnik raspolaže većim novčanim iznosom sud će nastaviti izvršenje za preostali deo iznosa preko mesečne socijalne pomoći, a ako takvog iznosa nema, obustaviće izvršenje. Izvršni poverilac ima pravo da predloži sprovođenje izvršenja drugim sredstvom izvršenja (npr. prodajom pokretne stvari), što ga zaštićuje od eventualnih zloupotreba ili nemogućnosti u ostvarenju njegovih prava utvrđenih izvršnom ispravom.

Ograničenje izvršenja na novčanim potraživanjima

Deo zarade, penzije, naknade umesto zarade, zarade lica zaposlenih u vojsci, lica koja ostvaruju primanja u rezervnom sastavu vojske za vreme vojne vežbe, koje se može pliniti (biti predmet izvršenja) je do 2/3 zarade, penzije ili naknade zarade.

Ova odredba zakona je povoljna za izvršnog poverioca u situacijama kada njegov izvršni dužnik ostvaruje visoka primanja po navedenim osnovima. U suprotnom, kada izvršni dužnik ostvaruje upravo minimalnu zaradu, onda mu se može zapleniti najviše do 1/2 te zarade.

Izvršenje na primanjima po osnovu ugovora o doživotnom izdržavanju, doživotnoj renti kao i na primanjima po osnovu ugovora o osiguranju života, mogu se sprovoditi samo na delu koji prelazi iznos najviše stalne socijalne pomoći koja se isplaćuje na području na kome izvršni dužnik ima prebivalište. Ovde se radi o slučaju kada sud mora da pribavi podatak o visini najviše socijalne pomoći da bi rešenje o izvršenju uskladio sa uslovom predviđenim zakonom. Problem nastaje kada se, npr. radi o premanentnom izvršenju, kao što je izvršenje odluke o izdržavanju i o većim iznosima koja se zbog prirode stvari ne mogu sprovesti jednom mesečno, pa će sud biti u situaciji da stalno pribavlja podatak o visini socijalne pomoći da bi svakog meseca mogao da donese rešenje, a u zavisnosti od potrebe koja nastaje zbog promenjenih okolnosti (npr. povećanje troškova života ili povećanje socijalne pomoći).

Ograničenje izvršenja kod potraživanja na predaju stvari

Nejasno je zašto je ova odredba uvrštena u glavu koja se odnosi na novčana potraživanja. U svakom slučaju, odredba upućuje na primenu pravila iz člana 70. ZIP-a, a to je odredba koja propisuje izuzimanje od izvršenja kada je u pitanju naplata novčanog potraživanja putem popisa i plenidbe i prodaje pokretnih stvari, te primenjujući ova pravila proizilazi da ukoliko izvršni dužnik ima potraživanja prema svom dužniku da mu ovaj preda pokretne stvari, izvršni poverilac može zahtevati da predmet izvršenja budu samo one stvari koje nisu navedene u članu 70. ZIP, te preko tih stvari i može ostvariti svoja novčana potraživanja.

Ograničenja prema pravnim licima

Prema važećem ZIP-u u odnosu na imovinu države i drugih pravnih lica postoje samo već navedena izuzimanja iz izvršenja (čl. 42. st. 5, 6. i 7). Nema više obaveze da se prema pravnom licu izvršenje prvenstveno odslobodi na sredstvima na računu tog lica, a obim izvršenja novčanim sredstvima na računu ničim nije ograničen (vidi čl. 197. ZIP).

Mere obezbeđenja

Izuzimanja i ograničenja koje važi u postupku izvršenja za pojedine stvari ili prava važe i u postupku obezbeđenja, na šta upućuje odredba čl. 262, te čl. 263. st. 2. ZIP. Posebna vrsta ograničenja važi u postupku odlučivanja o određivanju privremene mere kao jednog od sredstava obezbeđenja. Naime, prema

ovlašćenju iz čl. 292. ZIP, sud neće odrediti privremenu meru ukoliko oceni da se obezbeđenje potraživanja izvršnog poverioca može ostvariti drugim sredstvom obezbeđenja kojim se postiže ista svrha. To će najčešće biti slučaj kada sud oceni da se obezbeđenje može ostvariti u dovoljnoj meri npr. prethodnom merom ili založnim pravom na osnovu izvršne isprave.

ZAKLJUČAK

Definitivnu ocenu o kvalitetu nekog zakonskog teksta, sa sigurnošću možemo dati, tek kada se on proveru u praksi. Tako ćemo detaljniju ocenu i o ovome zakonskom tekstu moći da damo tek kada proverimo sve praktične implikacije primene.

Proces privatizacije i izjednačavanje svih oblika svojine, tj. napuštanje koncepta socijalističkog samoupravnog društva i društvene svojine kao dominantnog i posebno zaštićenog oblika svojine imaju za posledice da su izuzimanje od izvršenja kao i ograničenja, kada su u pitanju pravna lica svedena na najmanju moguću meru. Ona su zadržana samo u pogledu opštih dobara, stvari van prometa, potraživanja po osnovu poreza i državnih obaveza, te objekata, oružja i opreme namenjene odbrani i bezbednosti države. Sva ostala imovina (stvari, prava, novčana sredstva) pravnih lica (uključujući sve oblike privrednih društava) mogu biti predmet izvršenja, čime je za izvršnog poverioca stvorena mogućnost da efikasnije i lakše, sa širim izborom sredstava i predmeta izvršenja ostvari svoje potraživanje.

Ovde nećemo govoriti o drugim predlozima rešenja za doradu ZIP-a, već samo ona koja se odnose na ograničavanje izvršenja.

Svakako da treba preispitati obim izvršenja kada su fizička lica u pitanju. Moraju se napraviti objektivizirani kriterijumi u pogledu ograničenja na zaradi, na povremenim primanjima, ili na primanjima zemljoradnika. Objektivizacija se može učiniti bilo naučnim metodama komparacije položaja zaposlenih i poljoprivrednika, iskazivanjem razlika kod različitih zanimanja, slobodnih profesija i sl. Rešenje može biti i određivanju određenih raspona, te bi se u zavisnosti od individualizacije problema sudiji ostavila mogućnost kreativnog odlučivanja.

Krug državnih ili paradržavnih institucija nad čijom imovinom se ne može sprovoditi izvršenje se mora suziti i ograničiti samo na realno neophodne funkcije države ili njenih organa.

Tako na primer, nema razloga da se ne može sprovoditi izvršenje prema vojnim hotelima ili vojnim lovištima, kao što je i sasvim sigurno da se ne sme dozvoliti izvršenje nad vojnim naoružanjem ili opremom. Iako je Vojska SCG vlasnik i nad jednom i nad drugom imovinom, ova prva nema uticaja na sistem bezbednosti ili zaštitu građana i njihove imovine.

Dopuna Zakona u vidu objektivizacije može se učiniti i preciznijim određivanjem kruga stvari ili prava na kojima se ne može sprovesti izvršenje, ili će se isto sprovesti tek u slučaju ako ne postoji lakši ili jeftiniji način sprovođenja izvršenja.

Izvršni postupak mora garantovati prava poverioca na brzu i efikasnu realizaciju utvrđenog prava. To svakako ne sme uticati na zaštitu osnovnih prava dužnika ili članova njegove porodice. Humano i uravnoteženo postupanje suda prema, poveriocu, dužniku i trećim licima jeste ideal izvršnog prava kome teže svi pravni sistemi, pa i naš.

NEBOJŠA ŠARKIĆ, LL.D.

Business Law Faculty,

Belgrade

MLADEN NIKOLIĆ

Judge, Commercial Court in Belgrade

STATUTORY RESTRICTIONS IN THE EXECUTION OF COURT DECISIONS

Summary

Quality of a legislative text, in this case the Execution Procedure Law, is best proved in practice, so that the authors analyze the history of legal regulation of the matter, emphasizing that restrictions were rather modest as far as execution against public and government agencies and bodies were concerned in the period of socialism.

The aim of the report is also to make suggestions for amending the mentioned Law, and first of all the following matters: the scope of execution in respect to natural persons, where criteria have to be made more objective (farmers, free-lance professions, for instance, etc.); in case of government bodies and agencies, the restrictions in the execution should be reduced, so as to include only the property and facilities that are necessary for performing their functions. Thus, there is no reason, not to allow execution against military-owned hotels and hunting areas, etc.

Certain provisions of the Law should be made more precise regarding the list of property items subject to execution.

In conclusion, the execution procedure must guarantee the right of creditors to a prompt and efficient realization of their claims, but at the same time taking care of justified and humane approach to basic rights of debtors and their families, including third parties involved.